

ВЛАДИМИР КОНЕЧНИ

## ХУБЕРОВЕ

*Омаж Томасу Ману и зраду Либеку*

(I део)

1.

Пола десет је најдуже дана у години на полуострву Привал (Priwall) у северној Немачкој; уторак је, 20. јун 2017. године. Стиже бродић, који је за десетак минута преко реке Траве превезао неколико путника. Пут јесте кратак, али капетан бродића има одговоран посао. Не сме да се нађе на средини воденог пута кад са оближњег отвореног Балтичког мора наиђе нека грдосија, крузер на путу за луку Травеминде (Travemünde), која је километар-два уз реку, или пак неки цин који плови низводно, са дугих кејова тамошњег пристаништа за скандинавске контејнерске бродове. Малобројни путници са бродића убрзо нестају, раштркани на широкој, километрима дугој, полудивљој плажи Привала. Високо у застаљеној осматрачници седи спасилац, више као украс, употпуњен једноставном спасилачком опремом која лежи на песку. Мало је вероватно да ће овај момак некога данас да спасава.

Око триста метара од плаже, дубље у полуострву и полусакривене иза ниског дрвећа, налазе се кућице. Од њих, кроз високо обалско шибље, на плажу води широка вијугава дашчана стаза. Њом се полако крећу старица и дете. Напред иде девојчица од око пет година, по имену Антонија, која, мада је нестрпљива да стигне до песка и воде, хода полако. Не жели да увреди своју вољену прабабу Бригиту – а ова иде клај клај, петнаестак метара иза Антоније, ниско погнуте главе, са ружним сламнатим шеширом гурнутим

на чело. Мада јој је осамдесет и осам година, она је та која носи торбе са играчкама, водом и храном. Познаје погурена жена озарено срце своје праунуке, па се не понаша као обична старица са малим дететом, закерајући и наређујући му да не хита. Не, њеној Тоники није потребно командовати. Тоникина смеђа косица разбарушена је око њених крупних тамних очију, а лишце маслинасте боје је мало мусаво, но то је лепо и паметно дете, које зна шта ће са собом. А онај ко би се прикрао веома близу Бригити, чуо би да она у ходу тихо певуши химну „Ave Maria, Maris Stella...” Научила ју је у седам векова старој, прелепој Маријиној цркви у Либеку (Marienkirche, Lübeck) кад јој је било непуних девет година.

И тако, старица и дете, прабаба и праунука, Бригита и Антонија Хубер, силазе са дашчане стазе на песак и ходају ка води која је овде више Балтичко море него река Трава. Распоред остаје исти. Напред одлучно ступа Тони, усправна и не трчкарајући лево-десно као што би неко друго дете, а петнаестак метара иза ње, ево Бригите, дубоко погнуте и с погледом упереним на корак напред. На Бригити је старомодна хаљина за плажу, на Антонији тамни капут и светлоплаве панталонице. Обе су босе. Смештају се на песак само неколико метара од воде. Море је мирно данас, а и кад који крузер прође, таласи су мали, јер те морске мамуте строги закон тера да овуда плове веома споро.

## 2.

Бригита Хубер рођена је 1929. године у средњовековном граду Либеку, мање од двадесет километара јужно од Травеминдеа. Либек је дуго био веома богат трговачки град, још у четрнаестом веку познат као „Краљица Ханзе”. Бригита се родила у кући у улици Менг бр. 28, што је у самом срцу града, стотинак метара од његове највише тачке, на којој је Маријина црква. Још у детињству је сазнала да је исте године кад се она родила Томас Ман добио Нобелову награду, махом на основу свог романа *Буденброкови – Пројасиј једне породице*. Та породица је у књизи живела, као и Манова, у улици Менг бр. 4, преко пута знамените цркве. Док је ишла у школу, поносила се због тога својом улицом; међутим, касније у животу, често је говорила да је улица Менг била уклетата за богате Буденброкове, као и за њену скромну радничку породицу. Наиме, кад је Бригити било тринаест година, постала је сироче управо због близине Маријине цркве, поноса Либека. Једне ноћи у касном марту 1942. године – на Цвете, недељу пре Васкрса – изгубила је родитеље, оба брата и малу сестру. Погинули су у енглеском

бомбардовању индустријски неважног и слабо брањеног Либека. Током бомбардовања, намерно су гађане и Маријина и Петрова црква. Бригита је тада дубоко веровала да ју је баш Маријино благочинство спасило смрти и повреда, упркос уништењу Њене цркве скоро до темеља преко пута улице.

Бригитина вера постепено је слабила, па ишчезла, каснијих ратних и послератних година. Видела је током свог лутања Немачком такве страхоте, страдања и свирепост према невинима и недужнима да их Мајка Божја, она у коју је веровала, никако не би могла дозволити. Често гладна, прљава и одрпана, Бригита је радила свашта. Крала је кад је имало шта да се украде, у чему су јој помагале њене правилне црте лица, високо бело чело и светле очи. Подавала се за новац само кад другог избора није било, или јој се тако чинило. Ипак, у својим раним двадесетим годинама, успела је да нађе посао у једној продавници половног намештаја у Манхајму (Mannheim), у америчкој окупационој зони. На њу, једру и снажну упркос свему, сажалила се болешљива власница радње којој су муж и и два сина погинули на Источном фронту, а најмлађи се тек 1950. године вратио из совјетског заробљеништва и убрзо умро.

Две напаћене жене су се добро слагале, па се у тој радњици Бригитина душа полако откравила. Но тада, упркос материнским саветима старије жене, оживљена младост и нека претходна искуства више нису дали мира Бригити. Почела је да излази у барове америчких војника, а ту су долари, виски и обећања летели на све стране. Бригита се није опијала ни јефтино продавала, него се заљубила у једног лепушкастог, ненаметљивог војника из Тенесија. Веза је трајала четири месеца, а тај „Џо“, мада ћутљив, успео је да свакојакe лажи улије у Бригитине уши жељне некакве будућности. А онда је нестao. Бригита се ужасавала абортуса и тако је, око седам месеци касније, априла 1954. године, у Манхајму родила здраво женско дете, Кармен Хубер. „Кармен” по глумици у неком филму који је Бригита гледала са Џоом, а „Хубер”, зато што је, иако полуобразована, тачно предвидела да ће се Немачка опоравити од ужасног пораза, и да би тада презиме „Џонсон” жигосало њену кћер. Додуше, мала Кармен била је боје кафе с мало млека, јер је њен деда по оцу био црнац. Тамносмеђа коса јој је, међутим, била само благо коврцава. Бригита је тада имала само двадесет пет година, а неколико болних живота већ је било иза ње. Нико тада не би могао да слути да ће доживети скоро деведесет година и да ће јој Света Марија, „Звезда свих мора”, чијој се љубави поново свесрдно приклонила, омогућити да воли и гаји своју малу праунуку поред овог, Балтичког.

Економско „чудо на Рајни” Аденауеровог министра Ерхарда помогло је, педесетих година, већини Немаца – од старих индустријских магната и аристократа, преко банкара и камуфлираних нациста (многи нису гоњени, јер су били од користи савезницима), све до обновљене средње класе, нових синдиката и радника. Било је посла за све, па и за сиромашке попут Бригите с њеним малим дететом. Вратила се у северну Немачку, али не у Либек. Тај град је био сувише мали за жену с ванбрачном ћерком, чији је отац био амерички војник и то полуцрнац. Зато је отишла у Хамбург и тамо нашла јефтин станчић с две мрачне собице близу Репербана (Reeperbahn). У споредну собу примила је цимерку својих година, Ингелору – Лору, избеглицу из Гљивица у Горњој Шлеској, која је 1945. припала Пољској. Бригита је зарађивала чистећи станове, али само ако би јој дозволили да на посао дође са својом ћерчицом. Од пелена до сукњице, од своје прве до шесте године, Кармен је проводила дане у педесетак станова у пристанишном кварту Св. Паули.

Лора је, међутим, радила у баровима од касне вечери до раног јутра, те су се цимерке ретко виђале. Бригиту није интересовало шта Лора тачно ради; придобила ју је њена нежност према Кармен. Ипак, било је потребно доста времена пре него што су се две младе жене спријатељиле. Бригита је потицала из уздржаног протестантског Либека, а Лора из немачко-пољских католичких Гљивица. Обе Немеце, али из различитих земаља. Најтеже им је било да се отворе једна другој управо о оном што су најинтимније делиле – незацељена сећања на ратне страхоте и патње. Лора је изгубила мајку и оца тако што су из Гљивица почетком 1944. године обоје послати у оближњи Аушвиц. Суседи су их пријавили да на радију слушају непријатељску пропаганду, а онда је откривено, уз помоћ других суседа, да је Лорин отац раних тридесетих година у Берлину био члан Комунистичке партије. Лора је имала само петнаест година кад су јој родитељи одведени, али јој је спас од логора стигао тако што се за њу заложио седамнаестогодишњак из Хитлерове омладине који ју је претходно дуго облетао. Ипак, тај момак је Лору добио на употребу тек као поклончић од свог оца, високорангираног локалног нацисте, који ју је први силовао. Иживљавајући се на њој викао је, „а ово ти је за оца комуњару!”

Лора је говорила Бригити да је мрзела нацисте, али и „обичне људе” којима је била окружена у Гљивицама, тобоже побожне и добронамерне. Месецима пре уласка совјетских војника у град почетком 1945. године, кружиле су гласине о зверствима која ће се догодити у свакој кући и свакој породици. Нацисти су приватно

често и сами тако говорили, а јавно су гонили по граду, чак и вешали, преносиоце „лажних вести” као малодушне дефетисте, издајнике вољеног Фирера. Но кад је почело бомбардовање предграђа, нацисти су први побегли на запад према мостовима на Одри. И неких дванаест година касније, причајући са Бригитом, Лора се згражавала догађаја којима је присуствовала у Гљивицама током последњих десетак дана пре него што су совјетски војници запосели град. Обични људи су упадали у станове суседа и пљачкали их, на очи понеког изнемоглог старца кога његови нису могли или нису хтели да поведу са собом у бежанију, често таљигама и сељачким колима, према Рациборжу на Одри. У свакој кући су се у ватру бацале Хитлерове слике, кукасти крстови и легитимације нацистичког доба. Мушкарци су учили како да изговоре *ѿоварици*, а жене вежбале како да се православно крсте здесна налево.

Најужаснија сцена се Лори приказала кад је, изгладнела, са другима потрчала у пљачку једног напуштеног теретног воза с намириницама. Неописив грабеж и туче. У једном замандаљеном вагону су готово људски запомагале жедне краве и волови. Два младића су разбила браву, можда из милосрђа. Стока је нагрнула из вагона и падала низ насип ломећи ноге и сумануто урлајући. Обезнађене краве су се ритале и копрцале у хрпи. Тада је Лора видела другог младића, кога је добро познавала, како прилази једној крави на коленима и пијуком јој разбија главу. Још два ударца су јој распорили трбух. Из утробе је избијала сладуњаво-смрдљива пара. Лора је почела да повраћа и пре него што је видела младићеву старију сестру како прстима чупа срце и друге органе из краве, па баца крваву масу у цак. „Четири месеца нисмо видели месо”, чула је Лора женино мумлање.<sup>1</sup>

И Лора и Бригита су дуго гледале у под. „А после, кад су Руси ушли, шта је било?”, запитала је Бригита. Лора ју је одсутно гледала. „Немој то да ме питаш... али ћу ти рећи нешто о нама Немцима. У данима одмах после доласка руских трупа, многи су трчали до најближег војника да прокажу неког суседа кога су познавали целог живота... схваташ, наравно, да ниједног Јевреја тада већ одавно није било у Гљивицама.”

#### 4.

Од своје шесте године, па до 1968, кад је напунила четрнаест година, Кармен је редовно похађала школу и била просечан ђак.

---

<sup>1</sup> Горњи пасус је адаптација једног одломка из књиге Хорста Биенек (Horst Bienek), *Zeit ohne Glocken*, 1988 (*Време без звона* – дело није преведено на српски језик).

Та просечност може да се тумачи као збир чудних – неких лоших, неких повољних – околности у којима је одрасла. Почевши од њених ситних година, пете или шесте, често се дешавало да Бригита увече изгрли и изљуби Кармен, ушушка је у постељи, и онда изађе заједно са Лором и не врати се пола ноћи. Мада би јој мајка прошапутала у загрљају да је она близу и да ће кратко остати, Кармен се – мада се није плашила мрака и ретко имала ружне снове – осећала сасвим самом на свету кад би се ноћу пробудила, а мајке није било. Тада би себе успавала тихим плачем. Такође, неретко се дешавало да је разне „тете”, мајчине познанице, сачекају после школе и одведу у своје станове, а тамо би упознала разну децу, мушкарце, псе, мачке и папагаје тих жена.

С друге стране, водиле су је Бригита и Лора на разне тајновите политичке састанке студената које је инспирисао „црвени Руди” Дучке (Dutschke), па и на уличне демонстрације, које су водили они најрадикалнији. Међу њима су биле и многе младе жене из грађанских породица којима се Бригита дивила, често против своје воље. Оне су се пак трудиле око Кармен, нарочито због њене боје коже, ретке у северној Немачкој тог времена. А Лора је још од својих година у Гљивицама, највише под утицајем оца, замрзела немачку државу и то се није много променило кад се Немачка после рата преобратила, стварно или наводно, у демократску државу. Убеђивала је Лора Бригиту, а све је то Кармен пажљиво слушала, да је сваком ко има очи, уши и неиспран мозак јасно да је капиталистичка савезна република, пуна америчких војника и оружја, као и многих привидно реформираних нациста, трула и неправична.

Првих дана априла 1968. године, Бригита, Кармен и Лора су се уселиле у већи и комфорнији стан на трећем спрату зграде бр. 36 у улици Кастанијен – тридесетак метара од улице Давид, крцате баровима и бурдељима, а седамдесетак метара од самог Репербана, већ тада чувеног и озлоглашеног. У приземљу њихове зграде радио је „салон за шведску масажу и тетоважу”, у коме су се Бригита и Лора смењивале у улози *Madame*. Као већ скоро четрдесетогодишње подводице, две жене су зарађивале много више него раније, а изузев двојице смркнутих избацивача, морнара из Норвешке („Викинга”), у мини-бурдељу је владала безбедна и готово пријатна женска атмосфера, без превише пијанчења и дрога. Две жене се нису плашиле полиције, јер су имале спреман одговор – новац и секс. Више би им било непријатно да у „салон” набаса неко са политичких митинга и прокаже их. Тврде левичарке, које су им импоновале, биле су толерантне у вези са свакојаким сексом и дрогама, али строге пуританке у погледу проституције и

предузетништва у њој. А да буду искрено прихваћене на демонстрацијама, или бар да им се то убедљиво привиђа, било је психолошки важно Бригити, и још више Лори. Повременим левичарством су две жене свесно бежале из понижавајућег и заглупљујућег загрљаја Репербана.

Ипак се прагматична Бригита није толико стидела свог салона да га не употреби као место прославе четрнаестог рођендана своје кћери. Намерно су се Бригита и Лора потрудиле да Кармен сама позове све госте, махом своје вршњаке, не обзирајући се на морална схватања њихових родитеља. Те вечери, 10. априла 1968, Кармен је пила шампањац, отварала поклоне и лудо играла. Леђа су јој била гола, с две интересантне тетоваже. Свет је био њен. Како су часови пролазили, постало јој је све јасније да се заљубила у свог школског друга Ханеса (Hannes). Невероватно је да јој је то била не само прва него и последња љубав у животу. Памтила је Кармен тај драги датум све до свог самоубиства, осам година касније.

## 5.

Бригита и Лора памтиле су датум и зато што се следећег дана, 11. априла, у Берлину догодио атентат на Рудија Дучеа. Касније нису могле себи да опросте што нису одмах отпутовале у Берлин и биле у маси од око 2.500 љутитих левичара који су демонстрирали пред зградом Шпрингерових новина *Билд*: оптуживали су тај ултрадесничарски таблоид да је покличима попут „елиминисати црвену банду” навео психички лабилног молера Јозефа Бахмана (Josef Bachmann) да изврши атентат. Демонстранти су бацали камење и Молотовљеве коктеле на Шпрингерову зграду и палили аутомобиле новинара.

Следећих дана су се и у Хамбургу догађале демонстрације и покушаји блокаде доставе разних Шпрингерових издања. Не само Бригита и Лора него и Кармен и Ханес били су присутни на неколико демонстрација, од којих су се неке претвориле у туче с полицијом. Из једне од ових су Лора и Ханес изашли окрвављених глава, мада са безопасним ранама. Кармен није била блентави девојчурак и то што су Ханесови плави увојци били мало крвави није на њу оставило богзнакакав утисак. Једноставно, она га је волела без потребе да он буде некакав херој. Обострана љубав се продубљивала, док није постала зависност, опсесија. Били су истих година и чак физички помало личили, изузев боје коже. Једно другом су говорили да су близанци са три континента – Европе, Америке и Африке. Нико у њиховој *hauptschule*, средњој школи најнижег ранга, није ни покушао да се с њима дружи, а камоли флертује.

Ханес се родио крајем 1953. године у Фленсбургу, на данској граници. Мајка му је била поносна, прсата Немица из села близу тог града, а отац снажан плавокоси Данац из Одензеа (Odense), физички радник који је много читао. Кад је Ханесу било три године, породица је прешла у Травемунде, где му је отац добио пристојно плаћен посао надзорника истоваара у луци. Међутим, убрзо је био стравично обогален у несрећном случају. Лоше је лечен и годину дана касније је умро. Исте године се Ханесова мајка преселила са синчићем у Хамбург, где је нашла посао у једној великој млекари. Мирис млека јој је био близак и драг, јер је од детињства музла две краве својих родитеља у селу код Фленсбурга. Ханес се једва сећао оца, али му је мајка често говорила да је то био паметан и леп човек, и да ће он, кад одрасте, бити налик њему. И заиста, кад му је било неких десет година, Ханес је од завидљивих дечака у школи добио надимак „цакани плавушан”. А док се сам враћао кући после школе, често се дешавало да неколико девојчица, у групици, иде за њим и покушава да привуче његову пажњу. Он се није освртао, већ тада је био озбиљан и замишљен. Упркос томе што је био здрав и добро развијен, презирао је фудбал и друге игре. У дванаестој години почео је да пише песме, а баш на четрнаести рођендан, 3. новембра 1967. године, хамбуршки дечји часопис *Drache* (Змај) му је објавио подужу песму „Лајка, жртва”. Радило се о керуши Лајки, која је 3. новембра 1957. године угинула у Спутњику 2 неколико часова после лансирања тог сателита; њој је тада било око две године, а Ханесу тачно четири. У песми, тринаестогодишњи Ханес написао је да као што нико малу Лајку није питао да ли жели да умре за „прогрес човечанства”, тако ни њега нико никад ништа не пита, нити ће га икад питати. О совјетским сателитима Ханес је у школи претходно чуо на часу професора Х. О њему се зуцкало да је истеран са хамбуршког универзитета у најнижу средњу школу зато што је заговарао да студенти радикализују идеје његовог франкфуртског левичарског професора филозофије Херберта Маркузеа (Marcuse).

Кармен и Ханес су од десете године били у истом одељењу у школи. Пошто су обоје приметили да су „другачији” – она по боји коже, он по усамљеништву – неприметно су пазили једно на друго у многим ситним стварима, а да о томе нису никад разговарали. Обоје су се стидели да признају и себи колико су били свесни бивања оног другог. Први корак, сваком сем њој невидљив, учинио је Ханес тиме што је написао песму о себи као жртви, осећајући, знајући, да ће Кармен саосећати с њим. После часа на коме је његова објављена песма прочитана, баш на Ханесов четрнаести рођендан, Кармен га је кришом пратила кад је излазио из школе,



а онда га је на следећем углу некако пресрела. Стајали су, једно према другом, обоје збуњени и мало престрашени. Затим се Кармен охрабрила и рекла да је професора Х. видела на неколико левичарских политичких састанака, а и он њу и њену мајку; и да са професором Х. има прећутни договор да се у школи не познају; и да жели да он, Ханес, све то зна, да то могу да буду опасне ствари. Ханес је ћутао и желео да пољуби њене, чинило му се, дивне усне. Онда га је она загрлила и пожелела му срећан рођендан; он је осетио да му се мозак мути и читава утроба некуда креће. Мало ју је одгурнуо и обоје су се нервозно насмејали. Пре него што је одјурила, зграбила га је за мишице и рекла: „Позивам те на *свој* рођендан, запамти, 10. априла следеће године! Дођи! А дотле пиши песме о мени, без помињања неке кучкице Лајкице! Много сам љубоморна!” И отрча, дечје, у белим доколеницама које су пристајале њеним вижљастим ногама боје кафе с мало млека.

## 6.

Бригита је прихватила Ханеса као свог рођеног после четрнаестог рођендана своје ћерке, јер то двоје „деце” ни дивљи коњи не би могли да раздвоје (како је тих дана певао Мик Цегер на концерту Стоунса у Хамбургу). Коначно се две године касније Ханес преселио код Кармен, и делио с њом, без противљења Бригите и Лоре, собичак у салону. Пре тога се тешко посвађао с мајком, којој се све то није нимало допадало. Много више од присуства „герли” и њихових муштерија у салону, бринула су је Ханесова све екстремнија политичка убеђења. Јер то су била озбиљна убеђења, а не дечачке глупости и хвалисање.

И заиста, већ са њихових седамнаест година, захваљујући памети и озбиљности, Кармен и Ханес су били прихваћени на све тајнијим састанцима све екстремнијих левичарских активиста – и то независно од Лоре, а поготову Бригите. Политичка ситуација се захуктавала нарочито после хапшења Андреаса Бадера (Andreas Baader) у априлу 1970. године и његовог оружаног ослобађања месец дана касније уз помоћ Улрике Мајнхоф, Гудрун Енслин (Ulrike Meinhof, Gudrun Ensslin) и неколико других чланова тих месеци формиране Фракције Црвене армије (*Rote Armee Fraktion*, РАФ). Од тада, Кармен је својој опсесивној љубави према Ханесу постепено прикључивала идолатрију према Улрики Мајнхоф. Свашта је сазнала о њој: да је из еминентне универзитетске породице; да је и сама високо образована; да је била члан забрањене Комунистичке партије Немачке касних педесетих година; да је сјајан и храбар новинар; да је била присутна кад је Шпрингерова зграда

нападнута после Бахмановог атената на Дучкеа – чак се говорило да је својим британским чланцима на изванредан начин приморала лабилног Бахмана на самоубиство, те 1970. године; и да је са Бадером, Гудрун Енслин и другим члановима РАФ-а тајним каналима отишла у Јордан у герилски камп ПЛО. Свему томе су се и Ханес и Лора дивили, али је Кармен ишла даље и чудније. С једне стране, Кармен је уздизала приврженост револуционарној борби (како се тада говорило) Улрике Мајнхоф, оличене у томе да је помажући Бадеру и одлазећи у Јордан напустила своје двоје мале деце, а с друге стране је својим поступцима тих година Кармен недвосмислено показивала колико дубоко жели дете са Ханесом.

И тако, 8. октобра 1973. године, са својих деветнаест година, Кармен је родила кћер. Боја коже нове Хуберове имала је нешто више млека у себи од мајчине беле кафе. А мајка би била још срећнија да ју је родила дан раније, баш на рођендан Улрике Мајнхоф. Ханес се сложио да новорођенчету име буде Улрике, али је у себи мислио да његова Кармен, његова једина, иде предалеко и да је немоћан да се томе супротстави. Дете се родило у Штутгарту, зато што су се упркос Ханесовом неслагању – додуше веома смирено изреченом – тамо преселили ускоро пошто су Бадер и Мајнхофова пребачени у тамошњу затворску тврђаву Штамхајм (Stammheim).

## 7.

Још пре хапшења Улрике Мајнхоф јуна 1972. године у Лангенхагену, источно од аеродрома у ХанOVERУ, Бригита је из страха одлучила да се повуче из политичког активизма, али је и даље понекад помагала као курир и потрчко на кога се могло ослонити. С друге стране, Лора је прешла у скривено сувласништво салона и одселила се из њега дубље у подземље, учествујући у све озбиљнијим акцијама. А Кармен је данима очајавала после Улрикиног хапшења. У РАФ-у се знало да је Улрику и још једног њиховог члана полицији издао јатак који је био стекао њихово поверење кријући америчке дезертере, најчешће црнце. Кармен је успела да од свог јединог директног контакта у РАФ-у сазна адресу тог јатак-издајнице у Лангенхагену и тамо одвукла Ханеса на својеврсно поклоњење Улрики, то јест, намеравајући да својим пиштољем убије издајника. Пошто је полиција поставила заседу, Кармен и Ханес су једва избегли да и сами буду ухваћени. Због те неодобрене акције умало да нису били елиминисани. Спасао их је сам Андреас Бадер, наредбом из затвора, преко својих адвоката. Бадер је, наиме, волео луде и одважне акције, укључујући и оне које су биле бескорисне. На пример, док су други чланови РАФ-а (па и Лора, Кармен

и Ханес) ради напада на банке углавном крали аутомобиле марке BMW – тако да су те аутомобиле у Немачкој прозвали Бадер-Мајнхоф-кола (Baader-Meinhof-Wagen) – сам Бадер је радо крао ретке италијанске тркачке моделе, чак за само једну страховито брзу вожњу ноћу.

Међутим, ко би други ако не један помодни и површни, наводно левичарски, француски филозоф, могао да се упусти у ругање „миту” о Бадеру, говорећи за њега, после посете у затвору Штамхајм, „*Quel con!*” – са значењем „каква будала” (али и „каква пичка”). Посета се догодила 1974. године, за време колективног, дугог и озбиљног, штрајка глађу чланова РАФ-а, који је организовао управо Бадер и током ког је један затвореник, Холгер Мајнс (Holger Meins), умро 9. новембра упркос присилном храњењу.

Искусна Лора и млади Ханес нису се никоме дивили. Нити су били, као ни Кармен, у правом смислу разбојници, мада су већ у то време сви неколико пута били близу тога да, маскирани, тешко повреде нечијег телохранитеља или шофера током отмице, или портира неке банке током пљачке. Дубоко су веровали, као уосталом и власница мини-бурдеља Бригита, да је немачка држава трула и да са благословом свог америчког покровитеља не само да крије бивше водеће нацисте него им омогућава високе положаје.

## 8.

Смрт Улрике Мајнхоф у затвору Штамхајн 9. маја 1976 (у њеној 41. години) донела је, или је требало да донесе, велику срамоту немачкој држави. Наиме, објављено је да је извршила самоубиство вешањем убрусима у својој самици, мада су адвокати и други познаваоци услова у затвору тврдили да ниједан затвореник није имао више од једног убруса и да су ћелије биле претресане свакодневно. Многи у РАФ-у и ван њега, у Немачкој и широм Европе, били су ужаснути, али сигурно нико није био очајнији од Кармен Хубер. Сатима је сумануто ходала по станчићу у Штутгарту, седела згрчена у углу собе и неколико пута ударила песницама у зид. Ханес је седео за кухињским столом, само донекле згранут, држећи у крилу уплашену двоипогодишњу Улрику. Ханес је обожавао Кармен и дубоко је схватао. Међутим, био је рационалан и није себи дозволио да игнорише своју често савршену интуицију: предосећао је да ово слути на почетак краја – краја много чега.

Кармен је коначно села за кухињски сто. Руке су јој се тресле. Као да се спремила за њихову прву свађу. Као да није пред собом видела своју ћерчицу Улрику и њене пружене ручице. И као да није видела Ханесове забринуте, одане очи. Почела је релативно

смирено, говорећи да је Улрике можда заиста извршила самоубиство, али да је за то крива љубоморна гуја Гудрун Енслин, Бадерова „девојка”, која је испод жита оговарала Улрику као сувише слабу и мекану. Ханес је знао за те приче, али им није веровао; ћутао је. Кармен га је ледено гледала и нагло викнула, „али ићи ћемо све троје на сахрану у Берлин!” Ту настаје права свађа, током које Кармен виче и рида, а Ханес објашњава, колико год може смирено, да би то било веома опасно. Чак и у фантомкама, које ће многи носити на сахрани, могу бити ухапшени, и шта онда са малом Улриком? (Кармен тврдоглаво није одобравала деминутиве за ћерчицу.) Ништа од тога Кармен није уважавала; преконоћ је постала лоша мајка, лоша животна сапутница и још лошији револуционар. Отишла је тако бесмислено далеко да је свог вољеног Ханеса оптужила да је болесно љубоморан на мртву Улрику. Касно те ноћи, ипак су заспали у истој постељи, обоје грлећи малу Улрику.

Неколико дана касније, Кармен је оставила Ханеса самог са детенцетом и отпутовала у Берлин. На гробљу у кварту Маријендорф, 16. маја 1976, сахрањена је Улрике Мајнхоф. Четири хиљаде људи присуствовало је сахрани и оптужило немачку државу у Улрикино име за бруталност, лаж и нацизам.

А мање од месец дана касније у Штутгарту, 10. јуна пред зору, Кармен се искрала из постеље у којој су спавали Ханес и Улрике. Тихо је напустила стан и ходала десетак минута пустим, прохладним улицама. „Липе не миришу овог пролећа”, рекла је у себи. Попела се на надвожњак који је раније изабрала и одатле се бацила под први тутњајући камион. Било јој је двадесет две године. У крви јој нису нађени ни алкохол ни дроге.

Кад га је два часа касније мала Улрике пробудила, Ханес је, стојећи бос у кухињи, прочитао следећу поруку: „Одлазим не из очаја него зато што више ништа не разумем. Али знај да те волим заувек, душо моја, неупоредиво више од *обе* Улрике. Твоја Кармен ххх.” Додала је: „Желим да будем кремирана. Проспи мој пепео у Елбу у Хамбургу где смо се срели. Извини, извини.” Рукопис је био сталожен и читак, та рука није дрхтала.

Касније те године, 8. октобра 1976, у Хамбургу, на трећи рођендан мале Улрике, Ханес ју је с љубављу предао њеној баки Бригити на чување и бригу. Следећег дана у зору, Бригита, Лора, Ханес и мала Улрике полако су, кроз своје прсте, просули пепео из урне коју је донео Ханес у средњовековни канал Кервидер (Kehrwieder). Из тог канала вода тече у Елбу (на месту где је у јануару 2017. године отворена велелепна „Елфи” (Elphi), нова хамбуршка филхармонија) и том широком, уморном, индустријском реком наставља у сиво и хладно Северно море.

Бригита је тада имала четрдесет седам година и била чувена као „Репербан 151” међу морнарима и рок музичарима из целог света, оних с довољно новца и жудње. На тој адреси имала је шлески ресторан (идеја скривене сувласнице Лоре), невероватан бар и велики легални бурдељ.

## 9.

У пролеће следеће, 1977. године, оне у којој се догодила бурна „немачка јесен”, Ханес и Лора су се, у договору са преосталим члановима РАФ-а, активирали на одговорнијим позицијама у мање познатим, али савезничким, „Револуционарним ћелијама” (*Revolutionäre Zellen*, РЗ) – убитачној групи урбаних герилаца, која је између 1973. и 1995. године извршила скоро двеста разноврсних напада по целој Немачкој.

Разни догађаји су претходили „немачкој јесени”, од којих су неки разјарили чланове екстремних група и узнемирили чак и многе умерене левичаре. Сазнало се, на пример, да је члан РАФ-а Герхард Милер (Müller) „сломењен” на крају свог штрајка глађу од 145 дана 1974–1975. године, тако што му је дат имунитет за убиство једног полицајца 1971. године под условом да оптужи Бадера, Мајнхофову, Енслинову и Јан-Карла Распеа (Jan-Carl Raspe). Ослобођен је нешто касније, добио је нов идентитет и пола милиона марака и пресељен је у САД. У вези са суђењем четворки РАФ-а у затвору Штамхајм, које је почело 21. маја 1975, неколико новина је писало о нелогичностима и противуречностима у исказима сведока које је полиција уцењивала. Критиковано је и то што је Бундестаг напрасно донео драконске мере којима је онемогућено неколицини адвоката оптужених да их бране. Штавише, немачка држава и политизовано судство нису желели да нађу никог другог до Зигфрида Бубака (Siegfried Buback) да буде главни судија на процесу у Штамхајму – а он је не само био активни члан Наципартије пре и за време Другог светског рата, него је две године раније изјавио часопису *Штјерн* (Stern) да „особе попут Бадера не заслужују правично суђење”.

Атентат на Зигфрида Бубака извршила је такозвана „друга генерација” РАФ-а, називајући своју крваву освету „јавним кажњавањем”. Раног априла 1977. године, Бубак је убијен у аутомобилу на једној раскрсници у граду Карлсруе (Karlsruhe), заједно са својим шофером и телохранитељем, док су чекали да се промени црвено светло. (Од тада за државнике, „државнике” и друге моћнике широм света сигнализација не постоји.)

Кобна јесен се приближавала. Крајем јула 1977. убијен је пред својом кућом у Оберурселу (Oberursel), двадесетак километара северно од Франкфурта на Мајни, Јирген Понто (Jürgen Ponto), председник Дрезденске банке (Dresdner Bank); у овом случају, покушај отмице је омануо. Једна од две учеснице у атентату била је Сузана Албрехт (Susanne Albrecht), млађа сестра Понтове кумице. (Албрехтови су били богати рођаци жене у чијој је радњи Бригита радила педесетих година у Манхајму, у време кад је родила Кармен.)

Права немачка јесен почела је у понедељак, 5. септембра, 1977, кад је РАФ у Келну у крви отео Ханса Шлејера (Hanns Martin Schleyer), а завршила се у уторак, 18. октобра, близу Милуза (Mulhouse) у Француској, кад је он убијен. РАФ је пажљиво изабрао Шлејера као мету. С једне стране, он је као председник Немачког удружења послодаваца био један од најмоћнијих индустријалаца у земљи; но с друге стране, имао је нацистичку прошлост као бивши *SS Untersturmführer* (потпоручник). Међутим, РАФ је изгубио симпатије неких због тога што је Шлејеров конвој заустављен тако што је Зиглинде Хофман (Sieglinde Hofmann) гурнула дечја колица пред његов аутомобил. У колицима је било неколико митраљеза којима су она и саучесници убили три полицајца, шофера и телохранитеље. (Хофманова је нестала после отмице, али је 11. маја 1978. ухапшена у Југославији са још три члана РАФ-а. Међутим, сви су ослобођени и авионима пребачени у разне земље. Две године касније, Хофманова је поново ухапшена у једном скровишту РАФ-а у Паризу.)

Током та четрдесет три јесења дана, много шта се још догодило. После отмице, у замену за неозлђеног Шлејера тражено је ослобођење једанаест чланова РАФ-а у затворима, укључујући оне у Штамхајму – безуспешно, јер је канцелар Хелмут Шмит (Helmut Schmidt) одговлачио, зато да би омогућио невиђену полицијску хајку широм Немачке и у околним земљама. Затвореници у Штамхајму су држани у потпуној изолацији у својим самицама, уз веома репресивне мере. Одговор чланова РАФ-а и њихових савезника Шмиту била је отмица авиона Луфтханзе 13. октобра 1977. године (лет 181 са Мајорке за Франкфурт, са осамдесет шест путника) од стране четири члана Популарног фронта за ослобођење Палестине, које је предводио Зохаир Јусеф Акаче (Zohair Youssef Akache). Тражено је ослобођење вођа РАФ-а и два Палестинца у турском затвору, што је Шмит поново одбио. Авион је слетео неколико пута: Рим, Кипар, Дубаи, Аден. Тамо је, 16. октобра, убијен „недовољно кооперативни” пилот и тело му је избачено на писту. Под командом копилота, авион је затим одлетео за Сомалију и слетео у Могадиш. Коначно, неколико минута после поноћи 18. октобра, ГСГ 9,

елитна група немачке федералне полиције, продрла је у авион на писти и у седмоминутној акцији „елиминисала” сву четворицу отмичара и спасла све путнике неповређене.

Пола часа касније, затвореници у Штамхајму су на својим радиоапаратима чули извештај о успешној акцији у Могацишу. Током те исте ноћи 18. октобра, касније назване „ноћ смрти”, самоубиство су извршили Бадер (метак у главу изнад кичме, излаз метка на челу), Енслинова (вешање жицом из гласноговорника) и Распе (метак у главу, умро следећег дана). Све троје су били тридесетих година. Управа затвора није могла да објасни како су затвореници добили пиштоље. И у многим другим детаљима, сумњива су била сва три самоубиства, највише Бадерово. Каснија независна балистичка анализа доктора Роланда Хофмана (Hoffman) показала је да је вероватноћа самоубиства статистички занемарљива. Такође, 16. октобра Гудрун Енслин је послала поруку свом адвокату да „предосећа да ће бити ’самоубијена’ као Улрике”. Мишљење многих некорумпираних левичара широм Европе било је да је специјална јединица немачког тужилаштва и полиције искористила еуфорију обичних људи због Могациша да елиминише затворенике у Штамхајму исте ноћи – чак по цену грешака у поступку „елиминације”.

Касније истог дана, Шлејер је убијен близу Милуза у Француској, десетак километара од Рајне и немачке границе. Следећег дана, 19. октобра, отмичари су саопштили, путем писма француском дневнику *Libération* (основао га је Сартр 1973. године), да је Шлејер „елиминисан” и да је „тако завршио свој живот достојан презира”. Написали су и где полиција може да нађе његово тело (у пртљажнику једног зеленог аудија 100).

## 10.

Шест година касније, 1983. године, у Штутгарту је отворена хала, са капацитетом од 15.500 гледалаца, за музичке и спортске догађаје. Названа је *Hanns-Martin-Schleyer-Halle*. Адреса хале је *Mercedesstrasse 69*. У истој улици на броју 100 је музеј Мерцедеса. Шлејер је дуго година био у самом врху ове моћне компаније, а она очигледно цени свог мученика – директора, индустријалца, капиталисту, бившег хитлеровца. Такве ситнице нису сметале либералцу Елтону Џону да одради распродат концерт у тој хали 2009. године.

Ханес је, међутим, посетио халу много раније, већ 1983. године. Заправо, ушуњао се у њу током преподнева, на дан кад је хала требало да увече буде свечано отворена. Кад је нашао помпезну

таблу која је величала Шлејера, помокрио се на тло пред њом. Нико никад раније није рекао за Ханеса да је простак. Напротив. А ово је била неопрезна и неодобрена акција, но мржња према свему што је Шлејер у животу представљао надвладала је Ханесову много година клесану војничку дисциплину и оштро разликовање ризика који вреди од оног који је сулуд. Мокрећи, мислио је на Кармен и на Лору, и осећао се глупо и беспомоћно...

А Лора, поштена, добра, храбра „тетка Лора”, која је волела Кармен и Ханеса искрено и простосрдечно као своју децу, погинула је 1982. године у својој педесет и трећој, током неуспелог покушаја једне групе у Револуционарним хелијама да отму управника затвора у Швалмштату (Schwalmstadt), близу Касела (Kassel) – затвора посебно омраженог још од средине седамдесетих година од Бадера, Мајнхофове и осталих у РАФ-у.

Годину дана после глупости у хали Шлејер, августа 1984, Ханес је био одговоран и за неуспех своје Револуционарне хелије у покушају пљачке филијале једне велике банке у Каселу. Један јатак их је одао. Тај је школски друг Ханеса и Кармен. Чак је био присутан на прослави четрнаестог рођендана Кармен у Хамбургу, 10. априла 1968, кад је она играла само са Ханесом. Људско памћење осећања младих година је невероватно. Ко зна, касније је мислио Ханес, који је гарантовао за тог човека, иначе скромног и честитог предузетника, можда је од тада био љубоморан или завидљив. А на чему је могао да завиди Ханесу? На самоубиству Кармен у двадесет другој години живота? На годинама скривања и унапред изгубљеној, сулудо-идеалистичкој борби? Како год, полиција је била у заседи. У пуцњави, попут оних на Дивљем западу, Ханес је убио једног полицајца и тешко ранио другог. Осуђен је на доживотну робију и додатних петнаест година, што је значило да никада не може да буде ослобођен. Тада, 1985. године, Ханесу је било само тридесет две. Заточен је баш у затвору Швалмштат.

## 11.

Улрике, кћер Кармен и Ханеса, 8. октобра те исте 1985. напунила је дванаест година. Рано у рођенданско јутро, отворила је писмо од свог оца које јој је он дао на руке за овај дан пре годину и по. Дуго га је читала. „Најдража моја мала Уши, грлим те чврсто и љубим твоје велике, паметне, тамносмеђе очи које си наследила од своје Маме. Сећаш се да сам ти ово писамце, као и оно претходно за твој једанаести рођендан, дао кад смо се видели у Л. јула прошле године. Као и за прошлогодишње, и за ово писмо сам те



молио да га отвориш тек кад му дође време. Време му је у твоје 'данас', на твој дванаести рођендан. Сигуран сам да га ниси отворила раније. И сигуран сам да си га отворила у рано јутро. (Све то под условом да га полиција у међувремену није нашла, ишчупала га од тебе и испитивала те о њему на свој благи начин. Ако се то десило, знам да си била храбра.) Кад сам писао ова два писма и дао ти их у Л., предосећао сам да ће се велико зло догодити током нечега што сам желео да урадим месец-два касније. Не морао, него желео, запамти! И не само предосећао, него некако *знао*. Одавно ниси чула од мене, бака ти је можда већ рекла или да нисам жив или да сам једва жив у некој тамници... потписујем ово речима сличним онима о којима сам ти говорио кад смо се видели, а које ми је наша Кармен оставила у свом опроштајном писму: знај душо моја да те волим заувек. Извини, извини. Твој тата Ханес."

Тако је јутро почело дубоко замишљеној Улрики. Писмо је сакрила и ни реч о њему није прозборила баки. А Бригита јој је купила скупе поклоне, који уздржаној Улрики нису много значили. Још мање је на ту озбиљну, могло би се рећи стармалу девојчицу оставила утисак прослава у луксузном ресторану с погледом на Биненалстер (Binnenalster), тако далеко од Репербана. Одбила је да позове било кога из свог разреда. Бригита никад није успела да докучи да ли је се унука стиди.

Током претходних година, Улрике је добијала неодређене одговоре од баке Бригите на питања о својим родитељима. Слушала је о љубави која је „била од њиховог рођења, као из бајке”, о њиховом поштењу и храбрости, и о њој, Улрики, као вољеном плоду. Како је расла, учила и слушала, Улрике је све мање веровала у те приче, поготову о мајци Кармен, које се није уопште сећала. Оца је видела само једном као дете које је у стању да памти – кад јој је било непуних шест година, лета 1979. Зналачки прерушен, наоружан, Ханес се тада увукао у Хамбург и отишао у једно од скровишта Лорине групе, у ружној улици Штајндам (Steindamm), близу главне железничке станице. Тамо је у једно праскозорје, мењајући неколико таксија као на филму, стигла и Бригита са Улриком. Девојчица и њен отац, који ју је после смрти Кармен звао Уши, имали су сличан, уздржан карактер, али су током тог сусрета од свега неколико часова разоружали једно друго, ако се тако може рећи. Може – и довољно је за опис блискости и љубави које су и Бригиту довеле до суза. Деца наводно нису способна да се сете догађаја пре четврте године живота, али је Уши, као у некој магли, видела себе како некад давно, разрогачених очију, посматра свог оца који рида, сам и бос у некој кухињи.

И поред свег Бригитиног труда те вечери у ресторану на Биненалстеру, она није успевала да спречи своју унуку да се упорно враћа на њихов састанак са Ханесом претходне године у Либеку, 10. јуна 1984. Сусрет се намерно догодио на осму годишњицу самоубиства Кармен. Уши је имала скоро једанаест година и била сталожена и разборита, те су Бригита и Ханес одлучили да се отац и кћи сретну, први пут после неких пет година, и да јој Ханес каже *све*. И он је то учинио, у једном неприметном хотелчићу у Либеку, у драми која је трајала сатима, дуже од старогрчких. Говорио је искрено и истинито до бруталности, није скидао очи са Уши, нити она са њега. Само би јој понекад узео обе руке у своје. Ни њему ни њој дланови нису били влажни: ни отац ни његова млада кћер нису били туњави слабићи. Бригита је седела у углу собе, довољно далеко да обоје помно посматра без и најмањег покрета главе.

Слушала је Уши оца како говори о безграничној младаљачкој љубави, о присности, нежности и верности; о ужасима нацизма и логорима; о тетка Лори у Гљивицама у Горњој Шлеској и њеним родитељима у гасним коморама у Аушвицу; о нацистима и њиховим наследницима у Немачкој, о добу у којем се родила и живи Уши („о томе нећеш чути у школи!”); о Улрики Мајнхоф, имењакињи, и мајчиној опсесији („не криви маму за то, за можда неумерено дивљење храброј, умној жени!”). Кад је стигао до самоубиства Кармен, први пут је скренуо поглед на Бригиту и дуго гледао у њу, па ћутао неколико минута. „Слушај, знаш већ и сама да је људски живот недокучив. Твоја мајка је и тебе и мене неизмерно волела. Морамо да поштујемо њену одлуку. То је све.”

Све троје су дуго ћутали. Затим је Ханес дао ћерки своју једину, минијатурну, црнобелу фотографију Кармен и замолио је да је чува. Дао јој је и два писма која је за њу написао, с тим да их отвори тек на свој једанаести и дванаести рођендан. Уши је схватила шта то значи и бацила се оцу у загрљај. Тихо је плакала, што је Бригита веома ретко раније видела. Ханес је дуго гладио ћеркину косу. Тада је већ добро знао за план своје Револуционарне ћелије за напад на банку у Каселу два месеца касније.

Убрзо пошто је сазнала да јој је отац доживотно заточен у злогласном Швалмштату, Улрике је убедила Бригиту да више није у стању да поднесе ни Немачку, ни Хамбург, ни Репербан, ни лажи професора у својој школи. Притом је имала само две добре

другарице, а дечаци су је слабо интересовали. На журке је ретко ишла, на концерте још мање, али је у својој соби „до даске” слушала плоче Нине Хаген и групе *Kraftwerk*; али и Бахове свите за виолончело. Коначно се Бригита сложила да Улрике оде у један интернат у брдима близу Интерлакена у Швајцарској. За ту земљу, био је „либералан”: ученици оба пола; професори из целог света; мало шта забрањено. Веома скуп, али не за власницу Репербана 151. Бригита је од 1982. године била једина власница; држава није могла да докаже да је бивша скривена сувласница била Ингелоре – Лора, коју је полиција убила 1982. године, баш близу Швалмштата. Полицајци су претходно од доушника сазнали да је та „група црвених бандита”, како су о њима говорили, припремила отмицу управника затвора.

Тако је Улрике септембра 1986. године, неколико седмица пред свој тринаести рођендан, сама отпутовала у Интерлакен – Бригита се није усудила да пређе границу. Њено изванредно школовање следећих петнаест година у швајцарским школама и на универзитетима у Базелу и Берну плаћали су бивши чланови РАФ-а који су с новим идентитетима изградили успешне каријере у Швајцарској. (Уосталом, Немци било које политичке оријентације никад нису имали проблема са тамошњим властима, под условом да су финансијски потковани.) Како су године пролазиле, Уши је све више постајала оно што су њени родитељи мрзели. После интерната и гимназије у Интерлакену и Луцерну, успешно је завршила студије економије и затим добила бизнис мастерс диплому у Базелу, све са највишим оценама. Била је, дакле, крајем деведесетих година, у својој двадесет петој, скоро савршен егземплар модерне, високообразоване, у сваком погледу способне и еманциповане Европљанке.

Ипак, била је недовољно савршен егземплар и то би бар донекле умирило њене родитеље. Наиме, за разлику од својих често лицемерних вршњакиња, Уши је дубоко мрзела разне „бивше” – како нацисте, тако и комунисте премазане свим бојама. Увидела је да су и бирократија у Бриселу и западноевропске владе пуне таквих људи. Нарочито је презирала шездесетосмаше у политици и економији, а у неким земљама, нарочито Француској, Немачкој, Холандији, Чешкој, Словенији и Србији, и у псеудофилозофији. Познавала је „опус” тих људи врло добро, преко њихове деце која су студирала са њом и којима су се смешиле синекуре које ће добити преко корумпираних родитеља у Бриселу и у својим земљама.

Уши је била искључива и у другим стварима. Једини немачки послератни књижевник кога је читала био је Хајнрих Бел (Heinrich Böll), човек који је детаљно описивао увреженост нациста, добро

познату властима, у немачку послератну привреду, јавне институције, чак и судство. Одбила је и да иде на даље студије у Америку, мада су јој њени професори у Базелу обезбедили стипендију на Харварду. Додуше, ко зна, можда би и отишла, јер је у некој мери волела да пркоси очекивањима других, и добро и лоше расположених према њој и њеним родитељима, да није сасвим трезвено закључила да би била одбијена за америчку визу због свог оца затвореног заувек у Швалмштату. У неким стварима Уши није била нимало модерна Европљанка, јер није подносила лицемере, фолиранте и гребаторе у личним односима ни са мушкарцима ни са женама. И није могла да поднесе лупетање набубано од свеприсутних медија. Другим речима, није била друштвена у савременом смислу. Управо због тога тражила је и добила одличан посао у једној од најексклузивнијих швајцарских приватних банака, са централом на тргу испред швајцарског парламента (Bundeshaus) у Берну. Причало се да су испод тог лепог овалног трга све швајцарске златне полуге. Унутар банке било је тихо, одмерено, смирено – махом попут ње саме.